

ПРИРОДА ВІЙНИ

Біблійний погляд
на причини,
межі та мораль
війни

ІВАН
РАВЛЮК

ВІЙНА — ЦЕ НЕ ЛИШЕ БИТВА ЗА ТЕРИТОРІЇ, ЦЕ БИТВА ЗА ІСТИНУ В ЛЮДСЬКОМУ СЕРЦІ

Книжка пастора Івана Равлюка — це біблійне дослідження, яке пропонує чітку духовну систему координат для кожного, хто опинився в центрі війни та шукає твердої опори в Божому Слові.

У книжці автор чітко висвітлює український контекст у війні та агресії проти нашої держави, глобальний контекст, що постійно трансформується, а також духовний вимір: Бог завжди прагне миру, щоб люди мали життя, спокій і стабільність.

Книжка допоможе вам зрозуміти:

- **Причини війни:** чому гріховна природа людини та духовна темрява неминуче призводять до агресії, і яку роль у цьому відіграє свобода людського вибору;
- **Моральні межі захисту:** де проходить лінія між «справедливою війною» та гріховною жагою помсти. Автор обґрунтовує право на захист сім'ї та нації як святий духовний обов'язок;
- **Духовну стратегію:** як молитва та віра стають реальною силою, здатною зупиняти ворога там, де безсила зброя.

Автор пояснює, чому Бог — не «Палій», а «Пожежник», Який завжди перебуває поруч із тими, хто страждає, надаючи силу вистояти у вогняних випробуваннях. Книжка містить живі свідчення Божої допомоги на фронті та практичні поради щодо подолання ПТСР, допомагаючи зберегти здоровий розум і людяність навіть у пеклі боїв.

«Природа війни» — це посібник із духовної витривалості для солдатів, капеланів і цивільних. Вона допоможе вам знайти біблійну мудрість, що дарує мир посеред хаосу та вказує шлях до перемоги в серці людини.

ІВАН РАВЛЮК — проповідник, письменник, громадський діяч, старший пастор церкви «Голос Істини» в місті Чернівці. Автор понад двадцяти популярних книжок, які отримали чимало схвальних відгуків від читачів.

Купуйте наші
книжки онлайн!

www.brightbooks.ua

Брайт * Букс

Коли я почув, що Іван пише книжку про природу війни, я зрадів і здивувався водночас. Зрадів тому, що тема надзвичайно актуальна, а здивувався, бо за роки війни ніхто не наважився написати таку працю раніше.

Книжка «Природа війни» цінна в багатьох аспектах. Хочу відзначити одне, чи не найгостріше питання, яке в ній порушується, а саме: «Роль і завдання християн під час війни». Чи брати до рук зброю і ставати на захист свого народу, чи діяти суто в духовній і соціальній сферах, чи, можливо, обрати третю позицію, вирішивши, що наша оселя лише на небесах, а земні справи належать невірющим, тож нехай вони з ними й розбираються, — ось три основні точки зору на цю тему.

Чимало жорстких теологічних битв за всю історію людства, а отже, й історію воєн, відбулося між християнами, які часто мали діаметрально протилежні погляди на свою роль під час конфліктів. Життя змушувало кожне покоління послідовників Христа відповідати на ці виклики практично, а не лише теоретично. Тепер і наше покоління зіткнулося з необхідністю дати власну відповідь на загарбницьку війну, розв'язану Російською Федерацією проти нашої країни.

Іван бере на себе відповідальність озвучити цю відповідь, яка резонує в багатьох серцях нашого покоління, зокрема й у моєму. Упевнений, вона знайде відгук і у вашому.

*Дмитро Кириченко,
засновник і директор видавництва «Брайт Букс»*

Це надзвичайно багатогранна робота, у якій пастор Іван духовно осмислює людське буття в критичних умовах війни. Автор не просто пропонує «філософський» погляд, а проводить читача біблійним шляхом до розуміння витоків зла та самої суті людської природи, яка в часи біди проявляється особливо гостро.

Книжка відповідає на багато болючих запитань, що сьогодні рояться в головах кожного з нас. Вона вчить, як проходити найважчі випробування, не втрачаючи людськості, та що робити, аби серед темряви й жорстокості зберегти живу віру, наслідуючи приклад, який залишив нам Божий Син.

Автор показує, що навіть коли ми проходимо «вогняні випробування», які вмить руйнують звичне спокійне життя, то не залишаємося самотніми. Це щире свідчення про те, як світло Божої присутності здатне перемогти будь-яку темряву.

*Сергій Михалик,
засновник і директор видавництва «Варух»*

Російська агресія проти України, що розпочалася у 2014 році, та особливо повномасштабне вторгнення 2022 року стали викликом для християнських спільнот України, які в недалекому минулому тяжіли до пацифістських ідей. Яка міра відповідальності тих, чиє «життя на небесах» (див.: До филип'ян 3:20), за країну свого земного громадянства? Чи потрібно ставати на її захист, коли вона піддалася військовій агресії? Чи треба захищати її зі зброєю в руках? Християни по-різному відповідали на ці запитання, залежно від історичних обставин. У цій книжці пастор Іван Равлюк розмірковує, якою має бути відповідь християн України сьогодні.

*В'ячеслав Горшков,
начальник відділу в справах релігій
Державної служби України з етнополітики та свободи совісті*

Особливість цієї книжки — у зверненні до українського суспільства, а не лише до християнської спільноти.

Зрозуміти війну потрібно для того, щоб творити мир. Можливо, ця книжка не дасть відповідей на всі запитання, та це початок непростого думання про причину й наслідки зла, руїн і катастроф, викликаних війною.

Дякую пастору Івану за добрий намір осмислити природу війни, щоб творити справедливий і мудрий розвиток.

*Ігор Скрипниченко,
теолог, ректор Київського Біблійного Інституту*

Війна є всебічним екзистенційним викликом для спільноти, проти якої вона розв'язана, тому потребує всебічної рефлексії. Книжка пастора Івана Равлюка «Природа війни» пропонує пасторський погляд на широкий спектр питань, пов'язаних з війною та реакцією християн на неї, зокрема питання причин, сутності війни, патріотизму, пацифізму, справедливої війни, капеланства й витривалості в умовах війни.

Ця книжка буде корисною для служителів, капеланів, студентів богослов'я, а також для кожного, хто прагне зрозуміти духовні й етичні виклики війни, хоче усвідомити роль християнина й громадянина в умовах війни.

*Іван Русин,
ректор Української євангельської теологічної семінарії*

Війна як багат шаровий пиріг кулеб'яка. Вибухи, штурми, окопи — лише її поверхневий шар. Трохи глибше — медійний прошарок, ще нижче — політичний. Наступний — філософський рівень, який впливає і визначає все перераховане вище. Але найглибший і найважливіший — рівень бого-

словський. Саме він визначає ідеї та дії зовнішніх верств — від філософів до солдатів. Війни народжуються та запобігаються у головах, кабінетах і книжках теологів. Дякую автору за важливу й актуальну рефлексію про природу війни.

*Геннадій Мохненко,
пастор, громадський діяч,
засновник «Капеланського батальйону Маріуполь»*

Книжка Івана Равлюка «Природа війни» вирізняється широким охопленням тем і глибоко захоплює щирого читача. Вона має інформаційний складник — для розуміння суворої реальності війни, теологічний — для осягнення біблійного погляду, а також дарує християнам практичні поради щодо того, як діяти й поводитися в цей складний час.

Автор надзвичайно чітко описує, наскільки важливо для вірян знайти своє місце, щоб гідно представляти Бога навіть в умовах воєнного стану. Практичні рекомендації стосовно поведінки в кризових ситуаціях — від подолання ПТСР до переживання втрати близьких — свідчать про те, що автор глибоко розуміє життя людей і бере безпосередню участь у розв'язанні їхніх проблем.

Будь-яка війна має свій контекст — локальний, глобальний і духовний. У цій книжці чітко висвітлено український контекст у війні та агресії проти нашої держави, глобальний контекст, що постійно трансформується, а також духовний вимір: Бог завжди прагне миру, щоб люди мали життя, спокій і стабільність. Переконаний, що кожен читач суттєво збагатить себе, прочитавши цю книжку!

*Генрі Мадава,
старший пастор церков «Перемога», президент ЦХЄЦУ «Перемога» та
міжнародного служіння «Христос для всіх міст»*

Книжка Івана Равлюка — це багатопланове дослідження і осмислення природи війни. Водночас автор робить це з різних позицій — історичної, релігійнознавчої, богословської і практичної. Тут вдало поєднано прагнення миру як надзвичайної цінності й одночасно прагнення справедливості. «Агресор має бути зупинений і засуджений, адже тріумф зла суперечить Божому задуму», — наголошує пастор Іван Равлюк.

Окрім осмислення природи війни, автор торкається також практичного подолання її негативних наслідків. Робота капеланів, терапія ПТСР, служіння сім'ям військовослужбовців — ці розділи роблять зміст книжки людським та емпатичним.

На мою думку, сьогодні саме українські автори, священнослужителі й дослідники мають не лише моральне право, а й навіть етичний обов'язок заново осмислити природу війни, зброї, оборони, захисту. Бо саме на території України відбувається найбільша війна після Другої світової. Тому книжка Івана Равлюка є корисною для прочитання як для власного інтелектуального збагачення, так і для навчання людей, які системно дотичні до армії, капеланства й церковного служіння.

*Руслан Кухарчук,
голова руху «Всі разом» та аналітичного центру «Кабінет експертів»*

Повномасштабне вторгнення, яке розпочала Росія у 2022 році, поставило перед українською євангельською спільнотою безліч запитань, відповіді на які існували як традиція, сформована в різних історичних контекстах і умовах. Ці відповіді функціонували як певні твердження, але не були перевірені саме в тій важкій реальності, з якою зіштовхнулися українські євангельські віряни.

Гуманітарні виклики на початку війни не залишили церкві часу для формування єдиної позиції. Нестача розробленого богослов'я спровокувала множення наративів у соцмережах — як відповідь на запит євангельської спільноти про зрозуміле вчення та чіткі етичні засади.

Книжка Івана Равлюка з'являється, щоб упорядкувати й розібратися з багатьма наративами, поширеними серед євангельських вірян. Це ще один аргумент на користь того, щоб церква розвивала богослов'я і постійно переосмислювала засади своїх тверджень.

Автор зібрав разом найважливіші теми: чому Бог допускає війну, чи буває справедлива війна, чи може християнин бути патріотом, як служити військовим і допомагати тим, хто пережив травму. Книжка написана доступною мовою зі збереженням богословської глибини. Особливо цінними є розділи про капеланське служіння та посттравматичний стресовий розлад — практична допомога для тих, хто служить на передовій душпастирства.

«Природа війни» — це важливий крок до богословського осмислення викликів, перед якими стоїть українська євангельська церква сьогодні.

*Андрій Швед,
магістр релігієзнавства, пастор, академічний декан УЄС*

Книжка Івана Равлюка «Природа війни» є пасторською рефлексією над колом глибоких і болісних питань, що постають перед церквою та суспільством у час війни. Автор не прагне дати вичерпні богословські відповіді чи

запропонувати академічний аналіз, натомість простою й доступною мовою запрошує читача до чесного пасторського осмислення реальності насильства, страждання та відповідальності людини перед Богом і ближнім.

У своїй праці Іван Равлюк розглядає причини виникнення війни, звертаючись до біблійної перспективи й теми гріха як духовного кореня агресії та руйнування. Важливе місце в книжці посідають роздуми про молитву як духовний інструмент, здатний впливати на майбутнє навіть у найтемніші періоди людської історії.

Окрему увагу автор приділяє питанням Божого устрою світу, торкається тем пацифізму, патріотизму й концепції справедливої війни, намагаючись показати їхню складність і багатовимірність у світлі християнської віри. Усі ці теми подані саме з пасторської перспективи, що робить книжку особливо близькою та зрозумілою для досвіду звичайного парафіянина.

Книжка «Природа війни» може стати корисним провідником для вірян, які шукають біблійні орієнтири й духовну підтримку в період кризи. Вона допомагає розпочати шлях осмислення складних питань війни, не уникаючи напруження між вірою, реальністю та відповідальністю християнина в сучасному світі.

*Валентин Синій,
ректор Таврійського християнського інституту*

ПРИРОДА ВІЙНИ

Біблійний погляд
на причини,
межі та мораль
війни

ІВАН
РАВЛЮК

Київ
Кириченко
2026

УДК 172.4:355:27-1
P13

ІВАН РАВЛЮК

P13 Природа війни. Біблійний погляд на причини, межі та мораль війни. К. : Кириченко, 2026. 176 с.
ISBN 978-966-426-299-3

Книжка присвячена осмисленню феномену війни з біблійної та моральної перспективи. Автор розглядає війну як прояв зла, що несе насильство, страждання, руйнування людських доль і втрату правди. У центрі уваги — питання, які впродовж століть хвилюють християн і залишаються актуальними сьогодні: як вірянину ставитися до війни, чи допустима її підтримка та де проходять моральні межі відповідальності людини. Як пастор і проповідник, автор пропонує біблійний погляд на війну, спираючись на Святе Письмо як джерело моральних орієнтирів. Книжка адресована широкому колу читачів, які в умовах воєнних потрясінь шукають духовної ясності та етичної відповіді.

УДК 172.4:355:27-1

Релігійне видання

Іван Равлюк
Природа війни
*Біблійний погляд на причини,
межі та мораль війни*

Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 11,00. Зам. №610413.

ФОП КИРИЧЕНКО Д.В.
вул. Радистів, 34В/29, Київ 02002, Україна
www.brightbooks.ua
Свідоцтво ДК №1714 від 16.03.2004

Усі цитати зі Святого Письма відповідають перекладу Біблії Івана Огієнка, крім особливо зазначених.

Ця книжка не може бути використана повністю або частково в будь-якому вигляді без письмової згоди автора й видавництва. Видавництво залишає за собою право не поділяти думки й погляди автора.

ISBN 978-966-426-299-3

© І. Равлюк, 2026
© ФОП Д.В. Кириченко, 2026

ЗМІСТ

Передмова	13
Вступ	17
Розділ 1. Чому Бог не зупиняє війну	21
Воля обирати	23
Розквіт і загибель імперій	25
Війни, які вів Ізраїль	28
Місія християн	28
Духовна війна і наш справжній ворог	29
Перемагає сильніший	29
Шлях відновлення є для кожного	30
Наслідки неправильного вибору	32
Господь — скорий Помічник у бідах	36
Розділ 2. Причини війни	39
Причина першого вбивства	41
Урок, який людство так і не засвоїло	43
Причини агресії	44
Духовна темрява	46
Гріх — спадковість світу	47
Честь бути захисником	48
Абсурдність агресії	49
Природні причини воєн	50
Розділ 3. Молитви, що можуть зупинити війну	53
Перемога Ізраїля завдяки молитві	55
Молитва й відвага Естер	56
Мудрість лідера — благословення для народу	57
Церква є світлом для світу	58
Порятунок на фронті	60
Розділ 4. Право на захист	63
Чому християни можуть захищатися	65
Обов'язок глави сім'ї	68
Самозахист як норма в суспільстві	69

Розділ 5. Божий устрій	73
Шанування влади	75
Коли можна не коритися владі	76
У правоохоронців є зброя	77
Право не покорятися світській владі	78
Часи гонінь за віру	81
Недосконалість устрою	82
Розділ 6. Чи може християнин бути патріотом	85
Цінності визначають позицію християн	87
Основа патріотизму	88
Захист свого — обов'язок патріота	89
Приклади патріотизму серед відомих християнських діячів	91
Розділ 7. Чи всі християни — пацифісти	93
Що таке пацифізм	95
Треба обрати свій шлях	97
Перша позиція	98
Друга позиція	99
Третя позиція	100
Розділ 8. Принципи справедливої війни	103
Визначення справедливої війни та її засад	105
Принципи справедливої війни	106
Важливість голосу правди від духовенства	107
Відносність справедливості у війні	108
Розділ 9. Контекст війни	113
Завдання християнської місії	115
Контекст війни	117
Зміна основ під впливом контексту	119
Розділ 10. Визначення жертви й агресора	121
Безкарність породжує агресію	123
Правильні стандарти — шлях мудрості	125
Ставлення до жертви й агресора	126
Коли можливе примирення	127

Розділ 11. Важливість капеланського служіння	129
Функції і обов'язки капелана	131
Виклики для країни й церкви	132
Молитва допомогла врятувати життя й повірити в Бога	133
Молитва капеланів зупинила ворога	135
Розділ 12. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)	137
Що таке ПТСР	139
Наслідки ПТСР	140
Допомога людям з ПТСР	142
Полегшення завдяки музиці	144
Розділ 13. Як мати мир під час війни	145
Як долати виклики в житті	147
Озбройтеся в протистоянні ворогу	149
Стратегії перемоги Ізраїля	151
Подбайте про мир у серці	152
Розділ 14. Бог є Богом миру	153
Чому Бог розпочинав війни	155
Пізнавайте Божу природу	156
Чому відбуваються жажливі війни, якщо Бог добрий	157
Боже військо	158
Бог є Богом миру	159
Розділ 15. Свідчення Божої допомоги на війні	161
Диво порятунку всього підрозділу	163
Молитва за військових	164
Сила молитви капелана	166
Сила материнської молитви	167
Порятунок завдяки молитві сестри	169
Вжив після влучання міни	171
«Помолись за мене, бо Бог є»	172
Віра в Божий захист	173
Про автора	175

ПЕРЕДМОВА

Хоча війна є однією з найтемніших реалій, з якими стикається людство, водночас вона виводить на поверхню найглибші питання людської душі. У книжці «Природа війни» автор, пастор Іван Равлюк, пише не як відсторонений спостерігач чи теоретик, а як душпастир, який живе й служить в Україні. Він щодня торкається сердець і душ людей на своїй улюбленій Батьківщині; він бачив цю трагедію на власні очі та крізь сльози дітей, сімей і громад, багато з яких втратили все. Кожна сторінка цієї праці сповнена ваги пережитого досвіду, щирості пастирського серця та авторитету Святого Письма, що звучить посеред руїн і страждань. Пастор Іван — не тільки талановитий мислитель, він — мій співвітчизник, брат у Христі та людина, яка вірно стоїть пліч-о-пліч зі своїм народом у найважчі часи.

Це не книжка про військову стратегію чи політику. Це розповідь про людську душу під вогнем. Це сміливе, співчутливе й глибоке біблійне дослідження того, чому стаються війни, що вони роблять із людьми, як зло пускає коріння в суспільстві і як Бог продовжує діяти, коли світ, здається, розпадається на друзки. Автор веде читача крізь запитання, які багато християн не наважуються поставити вголос: чому Бог дозволяє війнам відбуватися і не зупиняє їх? Чи правомірно захищати свою родину та націю? Як віряни можуть протистояти злу, не занепастивши власної душі? Чого Святе Письмо вчить про справедливість, агресію, християнську відповідальність і духовну боротьбу?

Особливу силу цій праці надає здатність автора поєднати дві реальності: жакливу природу війни й непохитну доброту Бога. Сьогодні мало хто може зробити це з такою ясністю і простотою. Він чесно говорить про гріх, людський вибір і темряву, яка штовхає народи до конфліктів, але водночас промовляє з надією, що ґрунтується на характері Бога. Пастор Іван пише для звичайних людей, які шукають сенс у хаосі, для солдатів і

капеланів, які стоять на межі життя і смерті, для розірваних сімей і пасторів, які опікуються пораненими громадами.

Ця книжка — подарунок Україні й усьому світові. Вона дає голос мовчазному горю мільйонів і пропонує духовну силу в часи невідомості. Вона кидає виклик і втішає, пробуджує моральну мужність і закликає бачити у війні не лише геополітичну трагікомедію, а й духовну реальність. Як українець, який живе в США з часів розпаду СРСР, і як людина, глибоко залучена в служіння, я щиро вдячний пастору Івану Равлюку за його мужність і мудрість. Від щирого серця рекомендую цю проникливу книжку. Вірю, що вона допоможе багатьом знайти відповіді на складні запитання, зміцнити надію та відновити віру в час великих випробувань.

*Д-р Сергій Рахуба,
президент і генеральний директор Mission Eurasia*

ВСТУП

Війна у своїй суті не має нічого Божого. Смерть і загарбництво, біль і сльози, зруйновані долі, вимушені розлуки, розірвані стосунки й темрява брехні супроводжують кожен військовий конфлікт. Коріння будь-якої війни живиться злом, яке прагне панувати над людськими серцями. Тому запитання, що впродовж століть хвилювали християн у різних куточках світу, і сьогодні залишаються надзвичайно актуальними: як реагувати на війну? Чи має вірянин підтримувати її? Якщо так, то в яких межах і за яких умов? Якщо ні, то чому?

Я не військовий і не претендую на роль експерта у воєнних питаннях. Мое покликання інше. Як пастор, проповідник і письменник, я прагну подивитися на феномен війни крізь призму Біблії — Слова Божого, яке має найвищий авторитет у питаннях моралі, справедливості й людського життя. Саме біблійний погляд дає нам змогу правильно оцінювати не лише події, а й власні реакції на них.

У цій книжці ви не знайдете аналізу воєнних операцій чи професійних міркувань військових аналітиків. Натомість у ній містяться роздуми й відповіді на найпоширеніші й найболючіші запитання, що постають сьогодні перед вірянами й невір'янами, перед тими, хто воює, і тими, хто живе в тилу. Я прагнув писати простою, доступною мовою, щоб ця праця була корисною і для християн без богословської освіти, і для світської аудиторії, яка шукає моральних орієнтирів у часи потрясінь.

Водночас не хочу применшувати інтересу до книжки й серед теологів. Матеріал, поданий тут, може стати поштовхом до серйозних богословських дискусій, нових досліджень і глибших відкриттів у цій темі.

Отже, мета цієї книжки проста й водночас важлива. «Природа війни» — це спроба дати цілісну, чесну й виважену біблійну відповідь на низку запитань, пов'язаних із війною, її причи-

нами, моральними межами й духовними наслідками. Я щиро вірю, що ця праця принесе добрий плід у життя багатьох людей, допоможе знайти ясність серед хаосу й прославить Господа Ісуса Христа. У цьому полягає моя головна й найглибша мета.

Розділ 1

ЧОМУ БОГ НЕ ЗУПИНЯЄ ВІЙНУ

Перший розділ цієї книжки хочу почати з болісного запитання, яке ставлять Богу, іншим людям і самим собі всі, кого торкнулися воєнні події, що спалахують на землі, немов суха трава від недокурка: **чому Бог не зупинить війну?**

Щоб відповісти на це, доведеться почати здалеку.

Ще в перші дні людства, коли Адам передав владу над землею дияволу, наслідком гріхопадіння стало пролиття невинної крові — спочатку тварини (див.: Буття 3:21), а згодом і людини, Авеля (див.: Буття 4:8). Відтоді історія людства — це переважно історія конфліктів, нападів, убивств і захоплень, історія руйнівних наслідків присутнього на землі зла, що витікає в постійні війни. Хочемо ми цього чи ні, — війни були, є і, на жаль, будуть, доки зло присутнє в нашому світі. Погодьтеся, описувати жахи війни неприємно. Однак це не означає, що про війни не треба говорити. Навпаки, їх варто аналізувати, пояснювати й робити все можливе, щоб не допустити повторення трагедій.

ВОЛЯ ОБИРАТИ

У логічних розсудах більшість шукачів відповідей на вічні запитання схиляються до думки або й твердо знають, що Бог є втіленням добра, а війна є відвертим злом. Тоді чому Бог не зупинить зло?

Відповідь на це запитання має богословські основи. Щоб світському читачеві зрозуміти, про що мова, йому потрібно детальніше вникнути у фундаментальні біблійні одкровення, а саме в таку біблійну істину, як свободу волі.

«Сьогодні взяв я за свідків проти вас небо й землю, життя та смерть дав я перед вами, благословення та прокляття. І ти вибери життя, щоб жив ти та насіння твоє»

(Повторення Закону 30:19).

Бог дав людині свободу волі й право обирати. Якщо є право обирати — є й можливість обрати зло. Оскільки в людини є свобода волі, вона завжди матиме спокусу не вибрати добро.

У світі поруч із людиною існує ворог, диявол, який і далі обманює, навіює руйнівні думки, зваблює, спокушає та веде людей на шлях непослуху Божим заповідям, спокушає їх не уповати на Господа, не мати з Ним відносин і жити всупереч плану, який Господь пропонує кожному.

Якщо людина свідомо обирає жити всупереч Божому життєвому устрою, Господь не нав'язує Себе, не примушує людину робити навпаки. Він не створював людину маріонеткою.

А там, де людина відкидає Божий порядок, неминуче приходять руйнування, зокрема й війна.

Бог може зупинити будь-яку війну й будь-який конфлікт. Проте так не завжди стається. По-перше, Він не є ні джерелом, ні автором війни чи конфлікту. По-друге, Він не відбирає свободу людей чинити, як вони вирішили. Він проти насильства, зла й того, що завдає болю, але Він також проти відсутності свободи.

Забігаючи наперед, згадаю, що Отець Небесний уже зробив усе, щоб визволити людину від зла. Він віддав Свого Сина — Ісуса Христа — у жертву, щоб урятувати кожного, хто повірить у Нього.

«Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не згинув, але мав життя вічне»
(Івана 3:16).

Це доводить абсолютну серйозність Його благих намірів щодо людства. Якщо ми усвідомимо це, запитання: «Чому Бог не зупиняє війну?» — утратить силу.

За будь-якою війною на землі стоїть не Бог. Я впевнений, що результати воєн Господь спроможний обернути на благо

людям, які покорили себе Йому, але війни — не Його воля для людей. Бог — не архітектор воєнних процесів і не ініціатор загарбницьких війн. Він не Той, Хто починає вбивства, крадіжки, руйнування.

Війни починаються здебільшого через такі пороки, як гордість, звеличування, зажерливість. Війна потрібна сильному, коли він бажає майна слабшого. Конфлікт починає той, у кого є сила, якщо йому не подобається статус меншосилого й він жадає його змінити.

РОЗКВІТ І ЗАГИБЕЛЬ ІМПЕРІЙ

Зазвичай нікчемні, сповнені гордості правителі вважають, що мають право нав'язувати свої ідеї та світогляд іншим народам. Безбожні володарі, які прагнуть захопити й підкорити собі чужі народи й землі, починають загарбницькі війни. Історія людства рясніє прикладами того, як імперії зростали на мечі й падали під тягарем власної пихи.

Якщо звернутися до минулого, ми побачимо багато держав, чие посилення було нерозривно пов'язане із загарбницькими походами. Згадаємо хоча б кілька таких імперій.

Однією з найвідоміших була Нововавилонська імперія, якою правив Навуходоносор II — цар, про якого знаємо з біблійних Книг Єремії та Даниїла. Він керував державою з 605 по 562 рік до нашої ери й довів її до вершини могутності. На той час Вавилон був найбільшою та найвпливовішою імперією світу.

Цар Навуходоносор виступав проти Бога й намагався підносити власну славу, однак завдяки пророку Даниїлу отримав можливість пізнати мудрість і міць Всемогутнього. Після тлумачення снів цар настільки визнав велич Божу, що поставив Даниїла над усіма мудрецьми імперії, зробивши його однією з найвпливовіших осіб держави.

«Тоді цар звеличив Даниїла, і дав йому численні дарунки, і вчинив його паном над усім вавилонським краєм, і великим провідником над усіма вавилонськими мудрецями»
(Даниїла 2:48).

Однак наступне покоління правителів не прийняло цього досвіду. Валтасар, нащадок Навуходоносора, став останнім царем могутньої імперії. Його безбожність, пиha й зневага до святинь Божого храму призвели до того, що Бог забрав у нього царство, а разом з його падінням упала й уся імперія (див.: Даниїла 5:1—30). Так закінчилася історія держави, яка будувалася на грабіжницькій силі й самозвеличенні.

Іншим прикладом є Монгольська імперія, заснована Чингісханом приблизно у 1206 році. Її територія була колосальною: від Східної Європи до узбережжя Тихого океану, включно із частиною Близького Сходу та Китаєм. Чингісхан прославився як видатний полководець і стратег, який уміло поєднував військову силу, жорстокість у війнах і дипломатичну майстерність. Завдяки реформам у війську, економіці й управлінні Монгольська імперія стала наймогутнішою державою свого часу.

Та після смерті Чингісхана між спадкоємцями почалася боротьба за владу. Імперія була розділена на чотири улуси — фактично окремі держави, які згодом остаточно розпалися. Внутрішні чвари й суперництво зруйнували моноліт, що здавався непорушним. Так згасла могутність ще однієї з найбільших загарбницьких імперій.

Окремо варто згадати останню з великих імперій ХХ століття — Радянський Союз. Хоч цей термін формально не використовували, фактично СРСР володів усіма імперськими характеристиками: домінуванням над численними державами й республіками, жорстким централізмом, гібридною формою колоніальної залежності та масштабною ідеологічною пропа-

гандою. Попри те що радянські ідеологи проголошували себе борцями з імперіалізмом, у світі політику СРСР сприймали як імперську, з притаманним їй прагненням підкорювати, контролювати й нав'язувати свій світогляд.

Невипадково цю комуністичну імперію — часто цілком справедливо — називають імперією зла. Її атеїстична ідеологія, репресії, приниження людської гідності й агресивна експансія залишили глибокі шрами в долях мільйонів людей. Зрештою, ця недоімперія впала: залізна завіса розсипалася, республіки здобули незалежність, а сам СРСР припинив існування.

Сьогодні ж світ бачить того, хто вважається спадкоємцем імперського духу Радянського Союзу, — Росію, яка розв'язала війну проти України, демонструючи ті самі імперські амбіції, що колись рухали попередню імперію. Ці безумні прагнення коштують нашому народові надзвичайно дорого. На нашій землі пролито багато невинної крові, проявилось стільки зла, що його масштаби важко осягнути. І все це — наслідок рішень безрозсудних правителів, одержимих мріями про велич ціною чужих життів і територій.

Історичний досвід ясно показує, чим закінчується пожадливе розширення імперських апетитів: падінням і руйнуванням самої імперії та стражданням мільйонів людей. А кожен прожитий день війни — це окрема особиста трагедія для тих, хто став заручником загарбницьких ідей безумців.

Саме тому християни виступають проти загарбницьких воєн: для них немає і не може бути біблійного виправдання. Імперський дух має у своїй природі корінь зла, бо Господь не стоїть за руйнуванням меж — ні меж володіння окремих людей, ні кордонів держав, визнаних цивілізованим світом. Бог проти насильства, проти самозвеличення, проти зневаги до гідності людини. А отже, і проти імперій, що будуються на крові й пихатості.

ВІЙНИ, ЯКІ ВІВ ІЗРАЇЛЬ

Часто люди заперечують: якщо Бог проти війни, то чому Ізраїль воював і навіть винищував цілі народи? У Біблії справді описано війни Божого народу. Але важливо пам'ятати: Ізраїль не був імперією-завойовником. Він захищав землю, яку Господь дав йому в спадщину, і відбивав набіги язичницьких народів, які прагнули знищити його фізично. Бог не міг цього допустити, бо саме через Ізраїль мав прийти Спаситель усіх народів. Ізраїль був шляхом спасіння для світу — і Господь зберігав цей шлях.

Поганські народи, які не знали Бога, воювали, щоб здобути владу, багатства, нові території та розширити свій вплив. Вважаю, що це ніколи не було Божою досконалою волею. Бог не схвалює завоювань і поневолення інших народів.

МІСІЯ ХРИСТІЯН

Приведу аналогію із християнства. Християнська місія — досягти всі народи Доброю Звісткою, але робити це з миром. Нездаремно Христос навчив Своїх учнів вітатися словами: «*Мир вам*» (Івана 20:19). Мир — це спокій серця, відсутність агресії та зла. Він панував у серці Ісуса, і Він передав його нам (див.: Івана 14:27). Натомість убивства, біль, сльози, прокляття й руйнування приносить той, хто прийшов красти, убивати й нищити (див.: Івана 10:10).

Війни світового масштабу — глобальне велике зло, яке існує у світі. Із цим визначення погодяться всі. Але велике зло народжується з малого. Війни існують не тільки між державами. Ми бачимо маленькі війни щодня: між сусідами, у родинах, на роботі. Де починається незгода, там може початися війна — словесна або моральна. Часто війни точаться без застосування зброї

на психологічному чи інформаційному рівні, коли сторони одна одну поливають брудом за кожної нагоди. Шлях війни — це завжди шлях протистояння, тому Бог дав Церкві чітку заповідь:

«Коли можливо, якщо це залежить від вас, живіть у мирі з усіма людьми» (До римлян 12:18).

Бог проти ненависті, руйнувань і агресивних воєн.

ДУХОВНА ВІЙНА І НАШ СПРАВЖНІЙ ВОРОГ

Я не військовий аналітик, їх вистачає у світі. Я цивільна людина, священник. І як священник маю сказати, що Писання розповідає нам про інший тип війни. Війни, яка стосується кожного християнина. І вона духовна, не фізична. Війна Божого народу з дияволом і когортою його демонів.

«Бо ми не маємо боротьби проти крові та тіла, але проти початків, проти влади, проти світоправителів цієї темряви, проти піднебесних духів злоби» (До ефесян 6:12).

У християн є духовна війна, і ми є армією Ісуса Христа.

«А ти терпи лихо, як добрий вояк Христа Ісуса! Бо жаден вояк не в'яжеться в справи життя, аби догодити тому, хто військо збирає» (2 Тимофію 2:3-4).

ПЕРЕМАГАЄ СИЛЬНІШИЙ

У будь-якій війні перемагає сила. Церква стоїть на боці Найсильнішого — Бога. Ті, хто покладається на Господа, матимуть від Нього захист у будь-якій складній ситуації чи агресії, спрямованій проти них. Він дасть Своему народу мудрість, силу й захист.

Господь не спуститься на землю з мечем, але Він може послати союзника, сильнішого за вашого кривдник. Так само, як сильні держави підтримують слабших, коли ті потерпають від нападника.

І знову наголошу: Бог ніколи не починає воєн. Він їх зупиняє. Але якщо людина чи країна свідомо обирає темряву, ігнорує вічну біблійну мораль, порушує Божі заповіді — вона сама вибирає шлях смерті. Кожен за власної волі може обирати дорогу, адже Бог дав людині право вибору.

«...життя та смерть дав я перед вами... вибери життя...»

(Повторення Закону 30:19).

Якщо людина вибирає смерть, вона обов'язково пожинати-ме наслідки. Вона може несправедливо вбивати, грабувати, робити все, що вважатиме за потрібне, і Бог не зупинить її, бо в людини є власна воля. Проте наслідки руйнівних дій будуть жахливими. Тому, зробивши щось проти Біблії, наймудріше — визнати непослух, покаятись і повернутися на шлях покори Господу.

Той, хто сіє зло, пожне смерть. Але шлях відновлення завжди відкритий — через покаяння.

ШЛЯХ ВІДНОВЛЕННЯ Є ДЛЯ КОЖНОГО

Кожен з нас порушував Божу волю, і часто свідомо. Пригадайте, скільки разів ви робили щось неправильно, грішили. І робили це свідомо. Можливо, у своєму серці ви розуміли, що Господь не вітає ваших намірів або вже вчинених дій. Ви могли вкрати щось, що криво лежало, і, знайшовши цьому виправдання у своєму серці, не зупинялися в інших злодіяннях. Але Він не бив

вас молотом по голові, не примушував силою зупинитися. Він залишав вам можливість вибору.

Так само й правитель великої держави, коли забажає захопити маленьку країну, яка не спроможна захиститися, може виконати свій злий намір, проливши багато невинної крові. Бог не може силою змусити правителя зупинитися. У своїй волі цей правитель іде не Божим шляхом і, відповідно, обирає прокляття й страшні наслідки.

«Проклятий, хто пересуває межу ближнього!»
(Повторення Закону 27:17).

Хоча масштаб відповідальності правителя більший, але навіть для нього є вихід — щире покаяння.

Ісус казав:

«...кому багато повірено, від того ще більше жадатимуть»
(Луки 12:48).

Апостол Іван вказує шлях відновлення для тих, хто оступився:

«Коли ми свої гріхи визнаємо, то Він вірний та праведний, щоб гріхи нам простити, та очистити нас від неправди всілякої»
(1 Івана 1:9).

Оступитися в житті — не найстрашніша біда. Не визнати гріх — набагато гірше. Шанс на відновлення має кожен. Скориставшись цим шансом, можна виправити навіть украй важке становище безнадійних грішників. Головне — використати дане Богом право вибору прийняти дар Божого прощення й відновлення перед Ним.

В ідеалі правитель, який розпочав загарбницьку війну, може зупинитись, завершити пролиття крові й повернути незаконно

захоплене, визнавши вину порушення вічних Божих законів. Але це в ідеалі. На практиці володарям, які зайшли так далеко у своїх злочинах, надзвичайно важко покаятися, хоча такий вчинок став би виправданням в очах Бога. Тому більшість несправедливих воєн закінчуються крахом агресора — швидко або згодом.

НАСЛІДКИ НЕПРАВИЛЬНОГО ВИБОРУ

Війна — це наслідок. Якщо людина або країна тривалий час обирає зло, наслідки скоєного зла проявляться в тероризмі, агресії, війнах.

То чому ж Бог не зупиняє війну? Всемогутній Суверенний Бог може її зупинити, але часто не робить цього, бо дав людині свободу. Навіть свободу обирати війну. А якщо людина обирає війну, вона Бога лишає осторонь.

Дуже точно це ілюструють слова доньки відомого американського проповідника та євангеліста Біллі Грема, які вона виголосила, відповідаючи на запитання про найбільший в історії США теракт. Енн Грем Лотц, теж відому євангелістку, авторку біблійних студій і книжок, запросили взяти участь у ток-шоу *The Early Show* на каналі CBS, присвяченому подіям 11 вересня 2001 року. Ведуча Джейн Клейсон запитала її: «Я чула, як люди, релігійні й нерелігійні, казали: “Якщо Бог добрий, то як Він міг допустити таке?”. Що ви на це скажете?». Енн Грем Лотц дала таку відповідь:

«Я кажу, що Бог також гнівається, коли бачить щось схоже. Я б також сказала, що протягом кількох років американці в певному сенсі потрясли кулаком перед Богом і казали: “Боже, ми хочемо, щоб Ти пішов з наших шкіл, нашого уряду, нашого бізнесу, ми хочемо, щоб Ти пішов з нашого ринку”. І Бог, Який є джентльменом, просто

тихо відійшов від нашого національного й політичного життя, нашого громадського життя. Зняв Свою руку благословення й захисту. Нам варто насамперед звернутися до Бога й сказати: “Боже, нам шкода, що ми так до Тебе ставилися, і ми запрошуємо Тебе зараз увійти в наше національне життя. Ми покладаємо нашу довіру на Тебе”. На наших монетах написано: “Ми довіряємо Богові”, — тож маємо це практикувати»¹.

Яка гарна й точна ілюстрація! Відповідь Енн Грем Лотц так сподобалася слухачам, а потім і інтернет-спільноті, що швидко стала вірусною. Люди читали й ділилися її словами зі своїми друзями та знайомими в електронних листах, закликаючи переслати далі. Інші продовжували ідею доньки Біллі Грема, додаючи власні думки до її слів. Цей ланцюжок став одним з перших вірусних моральних текстів в інтернеті після 11 вересня, поширюючись на форумах, на фейсбуці та в електронних розсилах. Ось як з'явився наступний текст, написаний у дусі Енн Грем, що його я вважаю дуже влучним і хочу поділитися з вами.

«Згадаймо... На мою думку, усе почалося, коли Медлін Мюррей О'Хара² (її вбили, тіло не так давно знайшли) заявила, що в школі не місце молитві, і ми сказали: “Добре”.

Потім хтось сказав, що краще б у школі не читати Біблію (Біблію, у якій сказано: “Не вбивай”, “Не кради” й “Люби ближнього твого, як самого себе”!). І ми сказали: “Добре”.

1 <https://www.snopes.com/fact-check/where-is-god/>

2 Медлін Мюррей О'Хара (1919–1995) — американська атеїстка, чії судові позови 1963 року призвели до заборони обов'язкових молитов і читання Біблії в державних школах США (рішення Верховного суду). Засновниця *American Atheists*. У 1995 році її викрали й убили. Тіло знайшли 2001 року. Її молодший син Вільям став пастором і критикував матір. Символ секуляризації освіти для консервативних християн. — *Прим. автора*.

Потім доктор Бенжамін Спок³ сказав, що нам не треба застосовувати тілесні покарання до наших дітей, коли вони погано поведуться, тому що цим ми зашкодимо їхнім маленьким особистостям — можемо зіпсувати їхнє почуття власної гідності (син доктора Спока покінчив життя самогубством). І ми сказали: “Він спеціаліст і знає, про що говорить”. І ми сказали: “Добре”.

Потім хтось сказав, що вчителям і директорам не можна карати наших дітей. А адміністрації шкіл суворо заборонили викладачам навіть торкатися учнів, які провинилися, тому що їм не потрібна погана реклама й тим паче вони не хочуть відповідати за це перед судом (є велика різниця між покаранням і дотиком, прочуханкою, приниженням, побиттям тощо). І ми сказали: “Добре”.

Потім хтось сказав: “Дозволимо нашим дочкам робити аборти, якщо вони цього хочуть. Їм навіть не доведеться розповідати батькам”. І ми сказали: “Добре”.

Тоді якийсь мудрий член шкільної ради сказав: “Хлопчики завжди будуть хлопчиками й завжди це робитимуть. Тож дамо нашим сидам стільки презервативів, скільки вони хочуть, щоб вони могли розважатись, як їм заманеться. А нам не треба розповідати їхнім батькам, що вони отримали їх у школі”. І ми сказали: “Добре”.

Потім хтось із нами ж обраної верховної влади сказав, що не має значення, що в нашому приватному житті, якщо ми добре робимо свою роботу. І, погоджуючись із цим, ми сказали, що нам неважливо, хто (включно з президентом) й чим у приватному житті займається, якщо в нас є робота і з економікою все гаразд.

3 Доктор Бенжамін Спок (1903—1998) — американський педіатр, автор бестселера «Догляд за дитиною та немовлям» (1946), що розійшовся тиражем понад 50 мільйонів. Учив уникати тілесних покарань і суворої дисципліни, наголошуючи на любові й повазі до особистості дитини. У ланцюгових листах консервативних християн його звинувачують у розбещенні покоління 60—70-х років. Насправді його син не скоював суїциду — це міф. — *Прим. автора.*

Тоді хтось запропонував: “Нумо друкувати журнали із зображенням оголених жінок і назвімо це здоровою практичною високою оцінкою краси жіночого тіла”. І ми сказали: “Добре”.

Тоді дехто пішов із цією високою оцінкою ще далі й почав публікувати фотографії оголених дітей, а потім ще далі, розмістивши їх в інтернет. І ми сказали: “Добре, вони мають свободу слова”.

Потім індустрія розваг сказала: “Робімо фільми й телепрограми, які пропагують насильство, блюзнірство та заборонений секс. І записуймо музику, яка заохочує вживання наркотиків, гвалтування, убивства, самогубства й сатанізм». І ми відповіли: “Це лише розвага, негативного ефекту ця музика не дає, усерйоз її ніхто не сприймає, тож продовжуйте в такому ж дусі”.

І тепер ми запитуємо себе, чому наші діти не мають совісті, чому вони не можуть відрізнити погане від доброго, чому вони, не замислюючись, убивають незнайомців, своїх однокласників і самих себе. Можливо, якщо ми серйозно й довго подумаємо, ми зможемо в цьому розібратися. Я думаю, що тут річ у ось у чому: що посієш, те й пожнеш.

Один юнак написав: “Дорогий Господи, чому Ти не врятував маленьку дівчинку, яку вбили просто в класі? Щиро Твій, турботливий студент”. Ось відповідь: “Дорогий студенте, Мене не пускають до шкіл. Щиро твій, Бог”.

Смішно, як людям легко позбуватися Бога, а потім дивуватися, чому світ перетворюється на пекло. Смішно, коли ми віримо в те, що пишуть газети, і сумніваємося в тому, про що свідчить Біблія. Смішно, коли всі хочуть потрапити на небеса й водночас не вірять, не думають, не говорять і не роблять нічого з того, про що повідомляє Біблія. Смішно, коли хтось говорить: “Я вірю в Бога”, — але сам іде за сатаною, який теж, між іншим, “вірить” у Бога. Смішно, коли нам так легко й так важко судити інших. Смішно, коли дурні жарти поширюються зі швидкістю світла, але люди двічі подумують, чи по-

ділитися з друзями статусом або повідомленням, у якому йдеться про Бога. Смішно, коли все непристойне, грубе, хтивє й вульгарне спокійно перебуває в інтернеті, а в школі чи на роботі відкрита дискусія про Бога неможлива. Смішно, коли можна бути всіма руками за Христа в неділю, але бути непомітним християнином весь тиждень. Ви ще не смієтеся? Дякую, що Ти ще з нами...»

Ось такі тверезі слова. Можливо, хтось із богословів захоче посперечатися з деякими особистими висновками в тексті, на який надихнули слова Енн Грем Лотц. Це їхнє право, але з нього не забрати яскраво виражену й дуже важливу думку: Бог не нав'язуватиме Себе людині, яка ухвалила рішення жити без Нього. У людини є свобода волі обирати між добром і злом. І саме обрання людиною зла — причина, через яку у світі так багато беззаконня й темряви.

ГОСПОДЬ — СКОРИЙ ПОМІЧНИК У БІДАХ

Навіть у найтемніші моменти Бог поспішає на допомогу тим, хто кличе Його. Він, як рятувальник, мчить на пожежу, щоб допомогти тим, хто в біді. У трагедії 11 вересня були сотні свідчень дивовижних порятунків. Пожежники, поліціанти, медики, пересічні люди — я впевнений, що всі вони стали руками Божої допомоги. Бог все одно був там.

На завершення розділу поділюся однією історією, яка ілюструє, що Бог завжди присутній там, де біда.

«Одного разу хлопчик, який любив бігати за пожежними машинами, слухати сирени й дивитися на пожежників, цілком серйозно запитав батька:

— Тату, чому ці люди їздять містом і підпалюють будинки?

Батько пояснив:

— Сину, вони не підпалюють, вони рятують. Їх кличуть, коли будинок уже горить. Пожежники — доброчинці, а не злочинці».

Так і з Богом. Люди часто звинувачують Його в бідах на землі тільки через те, що Він присутній поряд з багатьма людьми, які опинилися в цих бідах або надважких обставинах, на війні, у катаклізмах чи в будь-яких інших життєвих негараздах. Тобто якщо Бог там, значить, Він туди людей і завів. Але це неправда. Ось що треба знати: не Бог скеровує людей у біди. Він присутній там за першим покликом як Рятівник і Втішитель. Бог — не Палій, а Пожежник.

«Бог — наш захист і сила, допомога в бідах...»
(Псалом 45:1, переклад Р. Турконяка).

Господь не є ініціатором зла, Він рятує від нього. Він не розпочинає війни, а намагається зупинити їх.

Видавництво «Брайт Букс»

Дякуємо, що ознайомилися з уривком книжки!
Щиро сподіваємось, що вам сподобалося те,
що ви прочитали.
Якщо хочете придбати повну версію книжки,
будь ласка, завітайте на сайт видавництва
«Брайт Букс»: